

Poglavlje 7 – Učestvovanje u politici

Uvod

Slika prikazuje muškarca i ženu koji zagovaraju svoje stavove u javnosti a podršku im pružaju dječak i djevojčica. Plakat muškarca prikazuje globus kao simbol svijeta, dok žena na svom posteru, kojeg drži dječak, skreće pažnju na zvijezdu petokraku. Možda taj simbol odražava površinu na kojoj stoje. Njihovi izrazi lica su prijateljski i ne pokazuju nikakve znakove neprijateljstva. Odrasli i djeca učestvuju u politici. Koriste se svojim demokratskim pravom da mirno protestuju u javnosti. Rodovi su jednako zastupljeni, stoga se ne radi o rodnom pitanju. Ove dvije grupe nadmeću se za pažnju i podršku većine. Direktno su konfrontirane, tako da ne učestvuju mediji, političke stranke i interesne grupe.

Četvoro ljudi stoji na podlozi koja liči na zvijezdu s nepravilnim vrhovima. Taj simbol se može protumačiti na razne načine. Zvijezda može predstavljati zajednicu koja pruža svojim pripadnicima osjećaj zajedništva i okvir za prava, odgovornosti i dužnosti. Zvijezda bi isto tako mogla da simbolizuje „podijum“ na kojem stoji građanin kada govori u javnosti. Neće se moći čuti onaj ko izabere da ne stane na taj podijum i moraće prihvatiti odluke koje se na kraju donose. Građani mogu učestvovati u politici na razne načine. Obrazovanje za demokratiju se fokusira na načine aktivnog, direktnog učestvovanja. Učestvovanje u političkom životu jeste i pravo djece, a ne samo odraslih. Kako bi to sproveli u djelo potrebno nam je razumijevanje problema i pažljiva procjena. Političko učešće u demokratiji treba da se uči u školama, što zahtijeva od škola da funkcionišu kao mikro društva koja omogućavaju učenicima da učestvuju u upravljanju školskim poslovima.

U demokratskim školama i demokratskom društvu, rasprave i polemike, čak i svađe i sukobi, nijesu nešto čega treba da se bojimo već treba da ih smatramo nečim normalnim i korisnim za donošenje demokratskih odluka. Sređivanje sukoba ideja i interesa osnovni je metod rješavanja problema i donošenja odluka. Ako interesi i ciljevi nijesu jasno iskazani, onda se ne mogu uzeti u obzir. U otvorenom društvu harmonija – „zajedničko dobro“ – ne smije se nametati, već se o njemu treba dogovarati. Polemika i sukob nijesu štetni ako su dio kulture raspravljanja, rješavanja sukoba i kompromisa.

Vježbe se usredsređuju na okvirne uslove i modele političkog učestvovanja. Ovo pomaže učenicima da cijene svoje mogućnosti učestvovanja u svojoj zajednici.

Vježba 7.1. – Zid šutnje

Obrazovni ciljevi	Učenici postaju svjesni svojih koncepata demokratije.
Materijali	Listovi velikog papira zalijepljeni na zid i markeri (za grupe od pet).

Postupak

1. Učenici formiraju grupe od pet članova. Svaka grupa sjedi u polukrugu nasuprot papiru na zidu, Od njih se traži da napišu, u tišini i u okviru vremenskog ograničenja, rečenicu koja započinje sa: „Demokratija je...“
2. Učenici odgovaraju rečenicama ili riječima koje su već zapisane.
3. Nakon što prođe vrijeme koje je određeno za pisanje riječi na plakatu, svaki učenik bira jednu rečenicu koju nije sam napisao i čita je na glas. Učenici razmjenjuju svoje rezultate u razredu.
4. Razmišljanja se međusobno razmijene:
 - "Naučio sam ..."
 - "Otkrio sam ..."
 - "Htio bih raspravljati o ..."

Varijacija

Umjesto korišćenja plakata na zidu, učenici sjede za okruglim stolom i pišu na veliki list papira.

Opšta informacija

"Zid šutnje" je *brainstorming* metoda koja se može koristiti na početku niza lekcija o ključnim konceptima kao što su demokratija, diktatura, pravda, mir, obrazovanje jednakost, sloboda, itd.

Ova metoda pruža podršku onim učenicima koji su manje ekstrovertni ili koji žele da imaju malo vremena da pažljivo razmisle prije nego što nešto kažu. Često su ovi učenici u nepovoljnom položaju u standardnom ambijentu, odnosno, u ambijentu u kojem se potencira frontalno i usmeno izlaganje.

Vježba 7.2. – Moji stavovi o diktaturi

Obrazovni ciljevi	Učenici mogu da definišu i procijene sastavne elemente demokratije i diktature. Učenici mogu da donesu promišljene odluke o vrijednostima i da ih
Materijali	Plakat i markeri ili tabla i kreda.

Postupak

1. Od učenika se traži da definišu karakteristične odlike diktature.

Lista može sadržati sljedeće odlike:

- antisemitizam	- uloga žena kao radateljica
- etničko čišćenje	- represija seksualnih manjina
- mučenje	- podvrgavanje vlastima
- uslovljavanje	- pritisak vršnjaka
- kult moći, pojedinaca ili vojske	- zahtjev da budemo vođeni
- mišljenje da je kritika destruktivna	- neprihvatanje manjina

2. Odnoseći se na listu, učenici odgovaraju na pitanje, "U kojoj mjeri ova situacija utiče na mene?"
3. Od učenika se traži da se ove stavke poređaju na skalu, počevši od onih odlika o kojima imaju čvrst stav.

Dodatak i Varijacije

Osobine diktature mogu se poistovjetiti s primjerima iz novinskih članaka, filmova i udžbenika. Ista vježba može se sprovesti i za demokratiju.

Zadatak 7.3. – Upitnici o stavovima prema promjeni

Obrazovni ciljevi	Učenici razmišljaju o svojim ličnim stavovima i slobodno ih izražavaju. Učenici mogu da slušaju druge učenike, nezavisno od toga slažu li se s drugima ili ne.
Materijali	Paket radnih listova za učenike: " Upitnici o stavovima prema promjeni ".

Napomena za nastavnike

Informacija o osnovnim političkim stavovima

Stav je tendencija izražavanja mišljenja ili usvajanja određenog oblika ponašanja. Stav je rezultat socijalne integracije i lične istorije i stoga je manje svjestan nego ideologija. Stavovi rukovode našim percepcijama, našim prosuđivanjem i našim postupcima.

Svrha ove vježbe jeste da se shvati, na osnovu izražavanja mišljenja, u kojoj mjeri je osoba otvorena za društvene promjenama ili nije. Promjena sama po sebi nije ni dobra ni loša stvar, i svrha je ne donositi sudove o učenicima, a još manje procjenjivati ih. Takođe treba imati na umu da rezultate ovakvog "politički lakmus testa" ne bi trebalo uzimati previše ozbiljno, naročito ako učenici nijesu u potpunosti svjesni implikacija izjava iz upitnika.

Pravo pitanje jeste: zašto, šta, kada i kako promijeniti. Modeli političke misli služe kao smjernice za političke stavove koji su se razvili nakon Francuske i Američke revolucije. Sljedeća skica može poslužiti kao okvirna smjernica ali ne može zamijeniti čitanje izvornih materijala.

Progresivan stav dovodi do uvjerenja da su promjene poželjne. Promjene mogu biti revolucionarne ili *reformističke*, zavisno od hitnosti i sredstava koja se koriste. Za revolucionarne promjene, ukoliko je neophodno, čak ni nasilje ne može biti isključeno. Za reformističke, promjena je poželjna, ali bez radikalnog prekida s prošlošću.

Konzervativan stav, s druge strane, cijeni tradiciju i daje prednost iskustvu nad teorijom. Ovaj stav može favorizirati *status quo* ili biti reakcionaran. Favorizirati *status quo* znači misliti da je sadašnja država, iako daleko od savršene, prihvatljiva. Kao način promjene može se zagovarati organski rast (Edmund Burke). Osnovna briga jeste držati državu snažnom i pokretljivom kako se ne bi previše opteretila pristrasnim interesima i prekomjernom participacijom. Međutim, reakcionar odbija trenutno stanje stvari: reakcionar smatra da je pogrešno sprovoditi promjene i želi da se vratiti u pređašnje stanje.

Revolucionar i *reakcionar* skloni su dogmatizmu, odnosno, fundamentalizmu, što znači da brane gledište s ideološke osnove, bez uzimanja stvarnog stanja u obzir.

Ostali su više pragmatični i određuju svoje stavove analizirajući direktne posljedice.

Ova vježba može da se koristi kao okvirna vodilja koja podstiče učenike da shvate postojanje različitih modela političkog mišljenja i da postanu svjesni svojih ličnih sklonosti i orijentacija. U političkom životu, politički stavovi često će da liče na političku mješavinu različitih političkih mišljenja, na primjer rasprave između neoliberalne, ekološke i tehnokratske struje.

Postupak

1. Učenici odgovaraju na pitanja. Prije svake izjave zapisuju broj kako bi iskazali svoj stav.
Šifra koju koriste je sljedeća
5 – U potpunosti se slažem s izjavom.
4 – Uglavnom se slažem s izjavom.
3 – Svejedno mi je što se u izjavi navodi.
2 – Uglavnom se ne slažem s izjavom.
1 – U potpunosti se ne slažem s izjavom.
2. Učenici sastavljaju svoj konačan broj bodova, koji ukazuje koji su njihovi politički stavovi.
100-80: revolucionar
80-60: reformista
60-40: za *status quo*
40-20: reakcionar.

Postoje li neke uočljive razlike među učenicima, naročito između dječaka i djevojčica?

Dodatak

Raditi s tekstem: u zavisnosti od toga kako se vježba izvela – kao uvod ili kao vježba prenosa znanja – rad s tekstem preporučuje se prije ili poslije ove vježbe. Za napredne razrede, mogu se koristiti citati autora poput Loka, Berka ili Marksa. Dodatno, ili kao alternativa za mlađe učenike, mogu se koristiti izjave političara ili stranačkih predstavnika u vezi sa specifičnim problemima u društvu.

Takođe vidjeti sljedeću vježbu.

Varijacija

Ova pitanja mogu se formulisati na osnovu lokalnih problema. Bilo koje od pitanja može biti početak za debatu.

Materijali

(vidjeti sljedeću stranicu)

Radni list za učenike

Upitnik o stavovima prema promjeni

1. Žena bi trebalo da ima pravo na sterilizaciju bez odobrenja svoga muža.
2. Informacije o kontracepciji bi trebalo da budu dostupne svim mlađim djevojkama od četrnaest i više godina.
3. Lake droge bi trebalo legalizovati.
4. U demokratijama referendumi bi trebalo da se sprovode na zahtjev građana.
5. Kriminalcima treba medicinska pomoć više nego kažnjavanje.
6. Smrtna kazna bi trebalo da se u potpunosti ukine.
7. Velike firme treba da se nacionalizuju.
8. Brak između osoba istog pola treba da bude legalan.
9. Ne smije biti razlikovanja polova u oglasima za posao.
10. Dobrotvorna udruženja treba zabraniti. Dužnost je države da pomaže socijalno ugroženim kategorijama.
11. Prosječnu osobu ne treba kontrolisati niti njome upravljati.
12. Učenici treba da učestvuju u upravljanju školom.
13. Ocjene i svjedočanstva treba ukinuti.
14. Minimalni dohodak treba da bude zagarantovan svima, bez obzira na pol, starost ili profesiju, pa čak i ako odlučimo da ništa ne radimo.
15. Djecu treba odgajati u nekoliko vjera istovremeno; oni mogu izabrati svoju vjeru kad odrastu.
16. Političke vođe bi trebalo da koriste savjete naučnika prilikom korišćenja naučnih otkrića.
17. Ljudska bića su rođena s istim potencijalom.
18. Privatno vlasništvo treba zabraniti i uvesti javno i državno vlasništvo.
19. Niko nema pravo da nameće svoje mišljenje drugima.
20. Sva proizvodnja proizvoda koji zagađuju životnu sredinu mora da se spriječi, bez obzira kakav će to imati neposredni uticaj na privredu.

Vježba 7.4. – Projekat planiranja⁶

<p>Obrazovni ciljevi</p>	<p>Učenici razumiju šta znače strukture međusobne zavisnosti u društvu tokom perioda promjena.</p> <p>Učenici razumiju da se svaka odluka tiče svih pripadnika društva. Ako odluka mora da se prihvati i poštuje, svi pripadnici društva moraju razumjeti tu odluku i imati mogućnost da učestvuju u procesu donošenja te odluke.</p>
<p>Materijali</p>	<p>Opis stvarnog ili izmišljenog plana gradskog naselja. Moraju se uzeti u obzir socijalni, ekonomski, demografski, saobraćajni i drugi problemi.</p> <p>Nastavnik mora da pripremi paket kartica za učesnike za igru uloga. Sljedeći primjeri mogu poslužiti čitaocu kao ideja kako se stvarni projekat planiranja može simulirati kroz igranje uloga.</p>

Napomene za nastavnika

Mnogo ciljeva je sakriveno u ovoj vježbi. Zato je na nastavniku da odluči koje od tih elemenata treba detaljno raspraviti, a koji bi trebalo da pomognu nastavniku da razumije i objasni drugima koji su to potencijalni učinci učenja.

1. Učenici razvijaju spremnost za slušanjem i razumijevanjem različitih gledišta i interesa, bez obzira da li se slažu s njima ili ne.
2. Učenici uče kako da predvide posljedice i implikacije različitih opcija u postupku donošenja odluka.
3. Učenici doživljavaju postupak donošenja odluka u demokratskom okviru. Potrebno je održati ravnotežu između učestvovanja i efikasnosti (npr. svi se moraju izjasniti, ali mora postojati vremensko ograničenje za svaku raspravu kao i za postupak u cjelini).
4. Osnovni uvid: u otvorenoj, npr. zajednici koja uči, opšte dobro (*volonte generale*) ne utvrđuje vlast već je usaglašeno kroz privremenu odluku koja je otvorena za reviziju ako se ukažu novi problemi.

Postupak

1. Učenici se dijele u parove. Svaki par dobija primjerak projekta i jednu karticu. Jedan par učenika predsjedava debatom koja će da uslijedi.
2. Par formira listu svih prednosti i nedostataka koji su povezani s tim projektom.
3. Učenici to rade s tačke gledišta osobe čiju ulogu sada igraju.
4. Donose zajedničku odluku za ili protiv projekta (15 minuta).
5. Jedan za drugim, svaki par izlaže svoj stav grupi i objašnjava svoje razloge.
6. U debati, svaki par mora da kaže šta bi željeli da se realizuje. Treba uvesti vremensko ograničenje za raspravu svakog učenika kao i za cijelu debatu.
7. Učenici glasaju o tome hoće li se projekat implementirati ili neće.

Rad nakon primjene projekta

8. Postoje li grupe s kojima se treba konsultovati?
9. U kojoj su mjeri drugi uticali na vaše mišljenje?

⁶ Prilagođeno iz S. Fountain, *Educatton pour le developement humain*, De Boeck, 1996.

10. Imaju li pojedinačni interesi koje brani jedna od grupa uticaja na druge grupe?
11. Postoje li grupe čija mišljenja i interesi imaju veću težinu?
12. Postoje li grupe koje rijetko ili nikad ne iskazuju svoje mišljenje?
13. Da li je rješenje za koje je većina glasala u stvarnosti i najbolje rješenje za cijelo društvo?

Dodatak

1. Pojedinačni učenici igraju određenu ulogu bez podrške svojih partnera.
2. Igranje uloge uključuje slušanje stručnjaka koji mogu ukazati na određene aspekte projekta.
3. Dio razreda ima ulogu porote ili lokalne skupštine koja donosi konačnu odluku, bez učešća zagovornika određenih interesnih grupa (participativna demokracija).
4. Dva ili tri učenika glume novinare i posmatrača. Oni daju povratne informacije o postupku donošenja odluke i o ulogama koje igraju učenici.
5. Prilikom simuliranja postupka mogu se pozvati lokalni političari i novinari za naknadnu raspravu s učenicima.
6. Ovaj model može se koristiti kako bi se organizovao stvarni postupak donošenja odluke u školi.

Radni materijali za nastavnike

Pitanja za dizajniranje kartica za igranje uloga

1. Vi ste nastavnik:
 - Vidite li razloge zbog kojih bi projekat bio dobra ideja?
 - Smatrate li da bi projekat bio problematičan?
2. Vi ste vlasnik malog preduzeća:
 - Vidite li razloge zbog kojih bi projekat bio dobra ideja?
 - Smatrate li da bi projekt bio problematičan?
3. Vi radite u medicinskom centru.
4. Vi radite kao smećar.
5. Vi ste vozač autobusa.
6. Vi ste nedavno došli iz druge regije ili zemlje i trenutno tražite posao.
7. Vi ste mladi ljudi koji rade u susjedstvu.
8. Vi ste direktor malog preduzeća.
9. Vi ste lokalni politički predstavnik.
10. Itd.

Vježba 7.5. – Mi i svijet

Obrazovni ciljevi	<p>Učenici proučavaju kako događaji u drugim zemljama i događaji iz davne prošlosti utiču na njihovu zajednicu.</p> <p>Učenici bolje razumiju strukturu međusobne zavisnosti u svijetu.</p> <p>Nejednaka podjela moći i nejednak proces razvoja traže globalno razumijevanje i saradnju u duhu ljudskih prava.</p>
Materijali	Dnevne lokalne novine, karta svijeta, selotejp i markeri, konac, igre.

Postupak

1. Učenici formiraju grupe od četiri člana. Izrezuju članke iz novina koji pokazuju da jedan drugi dio svijeta utiče na lokalnu zajednicu i da njihova država i druge države međusobno utiču jedna na drugu.
2. Problemi:
 - privredni problemi
 - politički problemi
 - problemi migracija
 - zagađenje
 - kulturološka razmjena
 - turizam
 - vojno djelovanje, itd.
3. Učenici razvrstavaju članke prema ključnim riječima koje oni odaberu da predstavljaju određene tipove uticaja i označavaju ih različitim bojama.
4. Učenici biraju najznačajnije članke i lijepo ih na kartu svijeta koja se nalazi na zidu. Pomoću konca i igle povezuju članke sa svojom državom.
5. Plenarna rasprava.
 - S kojim ste dijelom svijeta najviše povezani?
 - Koje su vrste veza najčešće? Zašto?
 - Postoji li dio svijeta s kojim uopšte niste povezani? Zašto?

Dodatak

Učenici pronalaze informacije o političkim i/ili privrednim sistemima koji su na snazi u državama s kojima ste povezani.

Mogu vidjeti jesu li druge veze postojale u prošlosti.

Na času stranog jezika mogu se koristiti članci iz stranih novina ili s Interneta.

Ovaj zadatak može služiti kao uvod u problematiku nejednakog razvoja i raspodjele moći u svijetu.

Naša percepcija svijeta u kojem živimo pod uticajem je informacija koje dobijamo iz druge ruke – iz medija. Zamislimo samo koliko biste daleko stigli kada bi poznavali samo one dijelove svijeta oko vas koje ste lično vidjeli. Šta nam mediji poručuju i koje nam informacije ne prenose. Treba li neko da kontroliše medije? Cenzura? Ili je dovoljna konkurencija između različitih novina? Koliko su moćni mediji? Možemo li živjeti bez njih?

Takođe se mogu postaviti i druga slična pitanja, ali treba da ih postave učenici a ne nastavnici. Ako učenici shvate koliko je ograničena njihova percepcija, onda mogu sami početi sa postavljanjem pitanja o ulozi medija.

Zadatak 7.6. – Trebamo li da učestvujemo u politici?

Obrazovni ciljevi	<p>Učenici formiraju svoje mišljenje o tome da li je važno participirati u vlasti.</p> <p>Participacija se može odvijati na razne načine. Mi definišemo participaciju kao učešće u javnom životu vaše zajednice i društva. Neki ljudi misle da je važno participirati, a drugi ne. Učenici bi trebalo da shvate da političke odluke utiču na njihov život, nezavisno od toga da li učestvuju u postupku donošenja odluka ili ne.</p>
Materijali	Kartice s opisom uloga za igru uloga

Postupak

1. Četiri učenika glume razgovor između novih građana u naciji koja je u procesu nastajanja.
2. Učenici raspravljaju, uz pomoć nastavnika ako je potrebno, o pitanjima koja su se pojavila tokom igranja uloga, poput sljedećih:
 - Koja su četiri glavna gledišta koja su građani iskazali o participaciji? Saglasni ste s tim? Zašto ili zašto niste?
 - Šta će četiri građanina izgubiti ako ne participiraju? Šta mislite koje će koristi pojedinci imati od participacije?
 - Šta mislite koje će koristi nova država imati od participacije pojedinaca?
 - Koji su mogući rizici ili gubici povezani sa željom za participacijom?
 - Ocjenjujući koristi i rizike, smatrate li da je korisno participirati?
3. Pomoću rasprave ili predavanja, učenici bi mogli da dođu do sljedećih zaključaka:

Vlada utiče na naše živote na puno načina. Participacijom u vlasti ljudi mogu uticati na odluke koje vlasti donose. U svakom društvu neko mora donositi odluke. Ako ljudi odaberu da ne participiraju, onda neće imati nikakvog uticaja na te odluke. Te odluke mogu uključivati sljedeće stvari:

 - koliko će ljudi plaćati poreza;
 - hoće li društvo ući u rat;
 - ko će biti vlasnik i kontrolisati državne prirodne resurse.

U zavisnosti od toga kako je vlast strukturisana, odluke se mogu donositi na različitim nivoima, uključujući nacionalni, regionalni i lokalni. Neke odluke poput onih o vojnoj moći, često se donose na nacionalnom nivou, dok druge, poput onih koje se tiču saobraćaja i puteva, često se donose na regionalnom nivou, a odluke poput sakupljanja otpada često se donose na lokalnom nivou.

Materijali

(vidjeti sljedeću stranicu)

Igranje uloga: Četiri građanina dolaze u novoosnovanu državu

Pretpostavimo da ste tek stigli u novoosnovanu državu. Željni ste da što prije počnete sa izgradnjom novog društva. Čuli ste da postoje razne mogućnosti za stvaranje dobre vlasti. Nakon toga načuli ste razgovor između grupe svojih novih kolega:

Građanin 1:

"Tamo odakle ja dolazim nikome nije stalo do politike i vlasti. Uvijek smo bili previše zaokupljeni našim svakodnevnim životom. Stoga i u ovoj zemlji ne planiram da se previše zamaram politikom."

Građanin 2:

"Tako se radi u našoj državi ... i ja nikad nijesam u potpunosti razumio što se događa među vođama. Zbog njih se to uvijek činilo komplikovanim i na taj način su nam olakšali da se ne zamaramo pokušavanjem da to shvatimo."

Građanin 3:

"Naime, u našoj zemlji su stvari bile potpuno drugačije. Pokušali smo, ali ljudi na vlasti nijesu nam dozvolili da učestvujemo, a i prijetili su nam kada smo pokušavali. Stoga smo na kraju odustali od pokušaja da participiramo."

Građanin 4:

"U mojoj zemlji smo imali izbore i naše vođe su nam obećali dobru vlast, ali nije tako ispalo. Vođe su iskoristile vlast samo da se obogate. Sve vođe su korumpirane."

Vježba 7.7. – Na koji način vlast utiče na naš život?

Obrazovni ciljevi	<p>Učenici razumiju da vlast utiče na naše živote u svakom mogućem aspektu (<i>tua res agitur</i>). Svijet u kojem živimo djelo je čovječjih ruku te je stoga na nama da odlučimo što ćemo s njim činiti.</p> <p>Promišljene političke odluke neophodne su zbog naše povećane međusobne zavisnosti, od lokalnog do globalnog nivoa.</p> <p>Demokratija može na najbolji način uzeti u obzir naše suprotstavljene interese i integrisati ih u zadovoljavajući kompromis – uz uslov da su saslušane sve zainteresovane strane.</p>
Materijali	Nijesu potrebni.

Postupak

1. Učenici bi trebalo da shvate u kojoj mjeri vlast utiče na njihove živote. Predlažu im se sljedeća pitanja kao pomoć. Na pitanja mogu odgovoriti u razredu ili u malim grupama koje potom mogu svoje rezultate predstaviti na plenumu.
2. - Prepričajte kako ste u skorije vrijeme proživjeli jedan dan – gdje ste išli, šta ste nosili, vidjeli, jeli, kazali, naučili i učinili. – Napravite listu svih stvari koje ste spomenuli a na koje je uticala vlast, i to lokalna, regionalna i nacionalna.
- Pretpostavite da je vaša vlast demokratija u kojoj svi građani imaju jednaku šansu da učestvuju bez ugrožavanja njihovih ljudskih prava. Šta mislite koja od vaših svakodnevnih aktivnosti koje ste stavili kao aktivnosti na koje vlast ima uticaj, bi trebalo da se promijeni? Objasnite zašto smatrate da bi trebalo da se promijeni.
3. Učenici će vjerovatno postaviti pitanje na koji način ljudi mogu participirati u demokratskoj vlasti. Nastavnici bi trebalo da ponude neke informacije, bilo kroz predavanja, udžbenike ili radne materijale.

Rezultatai bi mogli biti sljedeći: mnogi ljudi vjeruju da se u otvorenoj i slobodnoj demokratiji pruža najveća mogućnost za participaciju u vlasti. Ovakva vrsta vlasti znači da sami građani mogu dobiti moć i upravljati, obično vladavinom većine. Neke države su samo demokratije na papiru a građanima zapravo nije dozvoljeno da participiraju u odlučivanju. U demokratskom sistemu, građani mogu da izaberu između različitih načina participacije a neki čak mogu odlučiti da uopšte ne participiraju.

Demokratije mogu najbolje voditi računa o različitim i suprotstavljenim interesima i tragati za zadovoljavajućim rješenjima – pod uslovom da su sve strane izrazile svoja mišljenja. Posebna pažnja mora se pokloniti slabijim grupama, koje nijesu u mogućnosti da vrše pritisak na vlast i čiji se interesi time obično ignorišu (problem ekskluzije).

Vježba 7.8. – Načini participacije u demokratiji

Obrazovni ciljevi	Učenici povezuju različite oblike političke participacije sa ljudskim pravima.
Materijali	Lista mogućih oblika političke participacije.

Postupak

1. Svaki učenik sastavlja listu svih načina i aktivnosti kojima smatra da ljudi mogu participirati u demokratskom postupku donošenja odluka.
2. Učenici formiraju grupe od četiri člana. Grupe porede svoje liste, raspravljaju o njima i pokušavaju da se slože o jedinstvenoj listi načina participacije.
3. Grupe porede svoje liste načina participacije sa onom na radnom listu za učenike.

Dodatak

Učenici bi mogli da raspravljaju o sljedećim pitanjima:

1. Vjerujete li da jedan ili svi gore navedeni oblici političke participacije predstavljaju ljudska prava? Moraju li svi biti zaštićeni zakonom? Objasnite zašto da ili zašto ne.
2. Na koji način možete participirati u demokratiji u vašoj državi? Postoje li načini participacije koji vama nijesu dozvoljeni? Objasnite.
3. Trebaju li zakoni štiti i pravo da se ne participira? Objasnite.

Materijali

Radni listovi za učenike

Participacija može imati različite oblike:

- čitanje o problemima i vođama
- pisanje o problemima i vođama
- raspravljanje o problemima
- rad u zajednici kao podrška određenom cilju ili protest protiv djelovanja vlasti
- formiranje ili učlanjivanje u političke stranke ili druge društvene ili *grass-root* organizacije
- učestvovanje na političkim sastancima u zajednici
- postati vođa političke stranke, sindikata ili društvene organizacije
- glasanje na izborima
- voditi kampanju za one koje kandiduju za javnu funkciju
- kandidovanje za javnu funkciju i obavljanje funkcije ako budemo izabrani
- plaćanje poreza
- lobiranje
- služenje vojske
- korišćenje postojećih legalnih kanala poput kontaktiranja vladinih zvaničnika, pokretanja predmeta na sudu i sl.
- protestovanje putem demonstracija, bojkota, štrajkova i sl.

Vježba 7.9. – Politički ciklus

Obrazovni ciljevi	Učenici mogu primijeniti model političkog ciklusa na primjere donošenja političkih odluka.
Materijali	Učenici postaju svjesni svojih mogućnosti intervenisanja i učestvovanja u procesu donošenja političkih odluka. Paket radnih listova za učenike: "model političkog ciklusa". <i>Flip chart</i> papir, markeri, makaze, ljepilo.

Postupak

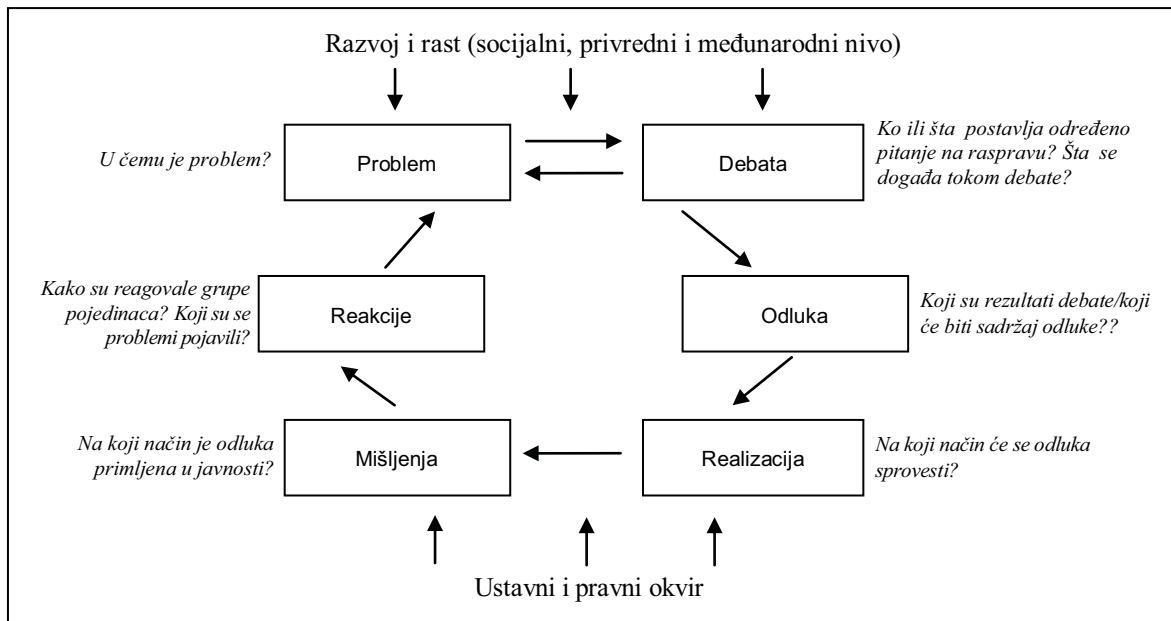
1. Nastavnik upoznaje učenike s modelom političkog ciklusa, koristeći pritom jedan od sljedećih pristupa:
 - Nastavnik koristi deduktivni, sistematski pristup: nastavnik drži predavanje⁷ i potom učenici primjenjuju nastavno sredstvo koje su dobili.
 - Nastavnik slijedi induktivni pristup: nastavnik započinje primjerom ili se osvrće na znanje i iskustvo koje su učenici već stekli. Ovo može biti neki aktuelni javni problem, odluka koju učenici podržavaju ili su protiv nje ili pak problem oko kojeg su zabrinuti. Odluka koja je donesena u školi takođe može biti polazna tačka. Zatim slijedi predavanje nastavnika u kojem se pažljivo osvrće na kontekst koji su mu pružili učenici.

Koji god od spomenutih pristupa bude korišćen, učenici će dobiti primjerak radnog materijala "Model političkog ciklusa".
2. Učenici primjenjuju model. Mogu se dati različiti zadaci:
 - Učenici koriste model kao sredstvo za aktivno i strukturisano čitanje novina. Radeći u grupama od četiri do šest članova, učenici proučavaju novine objavljene u posljednjih nekoliko dana i identifikuju primjere za svaku od šest faza. Učenici lijepe članke na plakate i prezentiraju ih u plenumu.
 - Učenici slijede postupak donošenja odluka na određenom problemu. Ovo će zahtijevati materijale koji pokrivaju duži vremenski period i stoga su takođe korisna starija izdanja novina. Knjige i Internet mogu postati važni izvori. Ova vježba može se razviti u istraživački projekat.
3. Model može služiti kao polazišna tačka za raspravu: u kojoj fazi postupka donošenja odluke možemo intervenisati? Nastavnik bi takođe trebalo da objasni da su dvije faze „odluka“ i „realizacija“ ograničene na politički sistem (osim ako odluku nije donio plebiscit). Građani mogu intervenisati u bilo kojoj drugoj fazi.

⁷ Vidjeti "opšte informacije za nastavnike" (u odjeljku o radnim materijalima ove vježbe).

Materijali

Model političkog ciklusa: Politika kao postupak rješavanja problema.

Model političkog ciklusa: dodatne informacije za nastavnike

Politički ciklus je model. On djeluje kao mapa, što znači da bira određene dijelove iz stvarnosti a ostale zanemaruje. Na taj način slika postaje jasnija ali korisnik nikad ne bi trebalo da brka model sa stvarnošću. U ovom slučaju, model političkog ciklusa usredsređuje se na politiku kao proces donošenja odluka i rješavanja problema. Njegov fokus nije na politici kao borbi za moć, iako se taj aspekt pojavljuje. Šest kategorija vode prema ključnim pitanjima koja nam pomažu da analiziramo političko donošenje odluka. Učenici se podstiču da iznose nova pitanja koja se vežu za specifičniji kontekst.

Ovaj model pruža idealan tip opisa političkog donošenja odluka. Prvo, politički problem mora postati javni prioritet. Pitanje postavljanja prioriteta tijesno je povezano s političkom moći. Problemi ne postoje kao takvi, oni se moraju definisati i prihvatiti. Suprotstavljeni interesi i vrijednosti imaju važnu ulogu, jer definicija problema snažno utiče na ishod donošenja odluke. Na primjer, siromaštvo se može definisati kao napad na ljudska prava ili kao podsticaj da se uzme sudbina u vlastite ruke. Prvo gledište implicira da je siromašnim ljudima potrebna zaštita, dok drugo prećutno implicira da siromašnim ljudima ne treba mnogo pomagati, jer ih to može učiniti lijenim. Ključno pitanje postavljanja prioriteta naznačeno je dvostrukim strelicama između kategorija problemi i debata.

Debata se odvija pod određenim uslovima. Ovdje je važan okvir modela: socijalni, privredni i međunarodni tokovi obezbjeđuju informacije za raspravu, dok ustavni i zakonodavni okvir određuju pravila. Ko može učestvovati u debati? Ko o čemu odlučuje? Ova pitanja pomažu da razumijemo ishode debate, konačnu odluku. Ko učestvuje u debati? Koji su interesi u igri? O čemu treba da se pregovara? Je li moguće doći do kompromisa?

Realizacija: Kako se realizuje odluka? Jesu li se pojavile određene poteškoće ili sukobi? Da li je realizacija odluke u skladu sa ciljevima onih koji su tu odluku donijeli?

Mišljenja: Kako je odluka "primljena" u javnosti? Na čije interese je odluka pozitivno uticala, a na čije negativno? Koje su vrijednosti u pitanju?

Reakcije: Jesu li reakcije na odluku reakcije pojedinaca i/ili su to kolektivne/organizovane reakcije grupe? Podržavaju li ili se protive odluci? Primjeri mogu biti protesti, demonstracije, pisma urednicima novina, odluke sudova, iseljavanje, povlačenje investitora, kršenje zakona itd.

Problem: Na kraju, da li je riješen osnovni problem? Da li su se ostvarili neki nepoželjni i nepredviđeni rezultati? Da li je nastao novi problem kroz reakcije na odluku i njenu implementaciju? Politički ciklus se prekida ako se problem riješi. Vrlo često, novi ciklus započinje sa novim naknadnim ili nepredviđenim problemom.

Učenici bi trebalo da shvate da politički ciklus pokazuje gdje i kako građani mogu da učestvuju u politici. Možemo dati našu definiciju problema koji traže političku pažnju a za čije rješavanje su potrebna javna sredstva. Možemo učestvovati u debati, stvoriti naš stav o odluci i podržati ili se protiviti načinu na koji se odluka o problemu bude primijenila. Pri tome, koristimo naša ljudska i građanska prava. Demokratija zavisi od aktivnih demokrata.